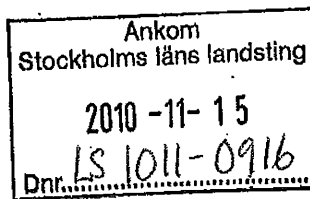

2010-11-09

PaN 0905-02027-49
0901-00270-30
0902-00763-30
0911-04597-54
0912-05382-12

Landstingsstyrelsen

Patientnämndsärende gällande patientdatalagen

Patientnämnden har vid sitt sammanträde den 26 oktober 2010 behandlat ett principärende rörande patientdatalagen. Förvaltningens tjänsteutlåtande bifogas.

Nämnden konstaterade att ett flertal ärenden visade på ett flertal brister vad gäller för vårdgivare inom Stockholms läns landsting att efterleva kraven i patientdatalagen. Ärenden visar bland annat att det är svårt för patienter att få gehör för det de har rätt till enligt lagen, som till exempel att få införa spärrar eller få godtagbara logguppgifter. Det är även svårt för patienter att veta vart de ska vända sig med sina frågor och det tar lång tid för vårdgivare att svara patienterna. Det förekommer också att personal obehörigen tar del av patienters journaluppgifter, då man till exempel inte har haft någon aktuell patientrelation med patienten.

En av patientnämndens roller är att fästa landstingsstyrelsens uppmärksamhet på förhållanden inom landstingets hälso- och sjukvård som inte är förenliga med de mål och krav som gäller för hälso- och sjukvården och som inte rättas till genom andra åtgärder. Patientnämnden vill därför lyfta detta problem för att efterhöra om landstingsstyrelsen skulle kunna se till att påskynda processen för vårdgivare att leva upp till kraven i patientdatalagen. Ett förslag skulle kunna vara att ta fram centrala riktlinjer för landstinget på området. Heltäckande riktlinjer med ett patientperspektiv som inte endast behandlar patientjournalssystemet TakeCare. Sådana riktlinjer skulle bland annat kunna leda till att patientdatalagens krav tillämpas korrekt och enhetligt i hela landstinget, vilket skulle underlätta för patienterna. Att samtliga vårdgivare inom landstinget följer patientdatalagen och respekterar patientens integritet har stor betydelse för patienters förtroende för vården. Om

sådana riktlinjer eller motsvarande redan har tagits fram önskar nämnden ta del av dessa.

Vid sammanträdet beslöts

- att översända nämndens skrivelse till landstingsstyrelsen och styrelsen för SLSO
- att begära skriftlig uppföljning senast 2011-02-28 gällande vilka åtgärder som vidtas
- att översända förvaltningens skrivelse till anmälarna.

Med vänlig hälsning

Lena Appelgren
Ordförande

Staffan Blom
Förvaltningschef

Bilagor

Kopia av förvaltningens tjänsteutlåtande
Kopia av protokollsutdrag

2010-10-26

---

§ 90

Patientdatalagen

PaN 0905-02027-49

PaN 0901-00270-30

PaN 0902-00763-30

PaN 0911-04597-54

PaN 0912-05382-12

Förvaltningens tjänsteutlåtande förelåg

Patientnämnden beslöt

att översända nämndens skrivelse till
landstingsstyrelsen och styrelsen för
Stockholms läns sjukvårdsområde

att begära skriftlig uppföljning senast 2011-02-28
gällande vilka åtgärder som vidtas

att översända förvaltningens skrivelse till
anmälarna

Exp:

Utdragsbestyrkande:

Datum

Sign

lea

[Signature]

[Signature]

Principärende

Patientdatalagen

Patientdatalagen (2008:355) trädde i kraft den 1 juli 2008. I samband med införandet av patientdatalagen infördes även patientdataförordningen (2008:360) och Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2008:14) om informationshantering och journalföring i hälso- och sjukvården. Det åligger vårdgivare att följa denna lag, förordning och föreskrift.

Patientdatalagen tillämpas vid vårdgivares behandling av personuppgifter inom hälso- och sjukvården och den ger bland annat vårdgivare möjlighet att ingå i sammanhållen journalföring. Det innebär att en vårdgivare under vissa förutsättningar får ha direktåtkomst till journaluppgifter som behandlas hos en annan vårdgivare. Innan uppgifter om en patient görs tillgängliga för andra vårdgivare genom sammanhållen journalföring ska patienten informeras om vad den sammanhållna journalföringen innebär och om att patienten kan motsätta sig att journaluppgifter görs tillgängliga för andra vårdgivare genom sammanhållen journalföring. Om patienten motsätter sig detta ska uppgifterna genast spärras. Journaluppgifter inom en vårdgivare ska också kunna spärras mellan olika vårdenheter och vårdprocesser. För att en vårdgivare ska få behandla uppgifter som en annan vårdgivare gjort tillgängliga i systemet med sammanhållen journalföring krävs att uppgifterna rör en patient som det finns en aktuell patientrelation med, uppgifterna kan antas ha betydelse för att förebygga, utreda eller behandla sjukdomar och skador hos patienten inom hälso- och sjukvården och patienten samtycker till det. Vårdgivaren får under vissa förutsättningar även behandla sådana uppgifter vid utfärdande av intyg. En vårdgivare ska på begäran av en patient lämna information om den direktåtkomst och elektroniska åtkomst (åtkomst inom en vårdgivare) till uppgifter om patienten som förekommit. Av informationen som vårdgivaren ska lämna till en patient om återkomsten till dennes patientuppgifter ska det framgå från vilken vårdenhet och vid vilken tidpunkt någon har tagit del av uppgifterna. Informationen ska vara utformad på ett sådant sätt att patienten kan göra en bedömning av om åtkomsten har varit befogad eller inte.

Patientnämnden har sedan den 1 juli 2008, när patientdatalagen infördes, fått in cirka 40 klagomål gällande att lagen inte följs. Det gäller bland annat svårighet att få spärarrar införa, att obehöriga har tagit del av journaluppgifter samt att det varit svårt att få information om den direktåtkomst och elektronisk åtkomst som förekommit. Här nedan redovisas några av dessa ärenden.

Ärende 1

En man vände sig till Patientnämnden och framförde att han efter att ha tagit del av sina logguppgifter kunde konstatera att det var ett flertal personer som han inte hade haft kontakt med som hade haft åtkomst till hans journal. Även personer som han tidigare hade haft kontakt med hade haft åtkomst till hans journaler långt efter det att vårdkontakten hade avslutats. Loggen var inte utformad så att han kunde göra en bedömning av om åtkomsten var befogad eller inte. Hans uppfattning var att de flesta hade obehörigen tagit del av hans journal.

Mannen hade även anmält händelsen till Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd och Socialstyrelsen. Ansvarsnämnden tog inte upp anmälan till prövning eftersom det inte hade förekommit något patient-läkarförhållande mellan anmälaren och den anmälda personalen.

Socialstyrelsen framförde att det är vårdgivaren som ansvarar för att den inre sekretessen inom verksamheten upprätthålls. Vårdgivaren måste göra systematiska och återkommande kontroller av om det förekommer någon obehörig åtkomst till patientuppgifterna. Detta ska göras för att underlätta identifiering av faktiska dataintrång och i förekommande fall vidta åtgärder. I det fall obehöriga personer läst en journal ska vårdgivaren bedöma huruvida en polisanmälan ska göras. Socialstyrelsen överlämnade en kopia av anmälan till Datainspektionen, därefter avslutades ärendet.

Patientnämnden har inhämtat yttrande av Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO). I yttrandet framgick förklaring på varför vissa namngivna personer hade tagit del av mannens journal. En läkare hade varit inne i journalen för att få full kontroll över platsläget, en sjuksköterska uppgav att hon inte mindes händelsen och anförde att hon måste ha glömt bort att logga ut. En läkare tog del av journaluppgifter i sin roll som platskoordinator för att se hur många patienter som eventuellt skulle skrivas ut. En sjuksköterska hade felaktigt gått in i journalen och en läkare uppgav att det måste vara en felregistrering. Det var även registrerat att rättspsykiatrin hade tagit del av

journalen, men det fanns inte någon förklaring till varför detta skett eller vem som hade gjort det.

Anmälaren inkom med ett genmäle där han inledningsvis beskrev sitt missnöje över att det tagit två månader för SLSO att inkomma med ett yttrande. I sin anmälan hade han begärt att få svar på varför cirka 50 av de hundra personer som fanns på logglistorna hade tagit del av hans journal. Yttrandet redovisade endast 13 personer. Övriga frågor hade han inte fått svar på.

I ytterligare ett yttrande från SLSO framgick att man kommer att analysera om nuvarande logglistor behöver utvecklas. Det anfördes även att det i en del fall är självklart för en patient varför personal har tagit del av journalen. I många fall är det inte självklart. Det kan till exempel handla om jourläkare som vid inloggningstillfället haft ansvar för ett antal vårdavdelningar och i detta uppdrag gått igenom journaler för att ta ställning till om en patient kan skrivas ut under jourtid för att bereda plats åt annan patient. Dessa inloggningar kan ändå vara behöriga. Ett exempel på detta kan vara att inloggningen gjorts av den under jourtid medicinskt ansvarige, i ett rimligt vårdsyfte.

Anmälaren inkom med ytterligare ett genmäle, i vilket bland annat framgick att han ansåg att det fanns stora brister i hanteringen av ärendet. Det framgick inte vad SLSO drog för slutsats av tilldelad behörighet. För en del personer fanns ingen förklaring varför de hade tagit del av hans journal. Det hade även visat sig att en del personer inte hade varit behöriga att ta del av hans journal. Det fanns allvarliga brister i loggen och journalsystemet. Det fanns även allvarliga brister i rutinen för kontroll av behörigheten. Han önskade namn på alla personer som enligt loggen hade haft åtkomst till hans journal och deras yrkeskategori. Vidare ville han veta anledningen till åtkomsten och SLSO:s bedömning gällande behörigheten. Om SLSO bedömde att någon inte varit behörig önskade han veta vilka åtgärder SLSO skulle vidta. Vidare ansåg han att om någon glömmet att logga ut så bör man bli automatiskt utloggad.

I det sista yttrandet från SLSO, som inkom cirka ett år från det att det första yttrandet begärdes, hänvisades av en biträdande verksamhetschef att frågorna borde besvaras av SLSO centralt. (Yttrandet hade passerat chefläkaren). I övrigt erbjöds ett möte för genomgång av ärendet.

Ärende 2

En kvinna framförde i en skrivelse till Patientnämnden att psykiatrin inom landstinget inte lever upp till regelverket i patientdatalagen. Hon hade bland annat synpunkter på hur ofta man gör systematiskt återkommande kontroller, hur behörigheter delas ut och att det inte går att införa spärrar. Vidare önskade hon skadestånd från landstinget eftersom en psykolog, som haft hennes vuxna dotter som patient, hade loggat in i hennes (moderns) journal.

I yttranden från SLSO framgick att systematisk loggkontroll görs en gång per månad, då ett slumpmässigt urval kontrolleras. Behörighet tilldelas utifrån profession, men alla med behörighet har åtkomst till hela journalen. Det är dock endast den personal som är direkt inblandad i den enskilde patientens vård som har rätt att läsa journalen. När patientdatalagen trädde i kraft saknade SLSO:s elektroniska journalsystem tekniska förutsättningar att uppfylla kravet på att spärra uppgifter. Man arbetade på att få fram en teknisk lösning. Om en patient begär att uppgifter ska spärras ska detta antecknas i journalen och verkställas så snart det är möjligt. En anmäla ska även gå till chefläkaren. Kvinnans begäran om spärr av uppgifter hade följt gällande rutiner. Journaluppgifter kan dock inte spärras inom en och samma vårdenhet eller vårdprocess. Som vårdenhet räknas den/de enheter som har en och samma verksamhetschef. En polisanmälan hade gjorts gällande den person som anmälaren ansåg obehörigen hade tagit del av hennes journal. SLSO bestred ersättningskyldighet då man gjorde den bedömningen att den korta inloggningen hade skett av misstag eftersom behandlaren inte kom ihåg varför inloggningen hade skett. SLSO har med beaktande av detta bedömt att det inte funnits risk för otillbörlig spridning av känsliga personuppgifter.

Exempel på övriga ärenden till Patientnämnden

En kvinna beskrev i sin anmälan till Patientnämnden hur hon under två månaders tid försökt att få spärra sina journaler inom psykiatrin hos SLSO utan resultat. Hon fick under nämndens handläggning hjälp med att införa spärrar. Det tog fyra månader att genomföra detta. I ärendet framgick att SLSO tagit fram rutiner gällande begäran om spärr. I dessa rutiner framgår det att information som läkemedel och så kallad Viktig Medicinsk Information samt journaluppgifter i e-arkiv inte kan spärras.

Ett par beskrev i sin anmälan hur en läkare på den vårdcentral, inom SLSO, där de är listade obehörigen hade tagit del av deras journaler vid ett

flertal tillfällen. Verksamhetschefen som bekräftade händelserna hade pratat med aktuell läkare som insett att hon gjort fel. Händelserna hade även anmälts till polis. Läkaren har genom strafföreläggande fått betala 50 dagsböter á 400 kr för att hon begått dataintrång enligt 4 kapitlet 9c § brottsbalken. Paret har fått skadestånd med 5 000 kr vardera.

Ett annat par har anmält att en läkare på en annan vårdcentral (privat) än där de är listade ett flertal gånger obehörigen tagit del av deras journaler. Läkaren hade fått en skriftlig varning av vårdgivaren. Anmälarna hade även anmält händelserna till HSAN, Socialstyrelsen och Datainspektionen. Anmälarna har anfört att HSAN inte tog upp händelsen till prövning. Socialstyrelsen gjorde en polisanmälan. Ärendet ligger för närvarande för bedömning hos åklagare. Datainspektionen har öppnat upp ett tillsynsärende.

Ärenden hos Datainspektionen

Datainspektionen har som tillsynsmyndighet fattat ett flertal beslut gällande att vårdgivare i Stockholms läns landsting inte har levt upp till kraven i patientdatalagen.

Karolinska Universitetssjukhuset har fått kritik för att logguppföljningen som genomförts på sjukhuset har varit helt otillräcklig för att leva upp till kravet på åtkomstkontroll. Sjukhuset har dock genom åtgärdsplan förbättrat möjligheterna att leva upp till kravet på åtkomstkontroll (dnr 761-2008). Sjukhuset har även fått kritik för att man inte har informerat samtliga patienter om vad den sammanhållna journalföringen innebär. Vidare har sjukhuset fått kritik för att spärrar inte går att införa gällande läkemedelsinformation och så kallad Viktig Medicinsk Information (dnr 1002-2009).

Folktandvården har fått kritik för att man saknar rutiner för förändring, borttagning och regelbunden uppföljning av behörigheter. Folktandvården har varken genomfört eller haft rutiner för systematisk och återkommande åtkomstkontroll (dnr 1464-2009).

Datainspektionen har förelagt styrelsen för SLSO att anpassa vårdokumentationen som utgörs av Läkemedelslistan, Viktig Medicinsk Information och journaluppgifter i e-arkiv avseende patientens möjlighet att motsätta sig att personuppgifter görs tillgängliga (spärras) dels inom SLSO:s verksamhet (inre sekretess) och dels inom den sammanhållna journalföringen (dnr 1010-2009).

Datainspektionen har även förelagt Hälso- och sjukvårdsnämnden att stänga av möjligheten, för såväl befattningshavare inom vården som för enskilda att logga in i e-tjänsten Mina vårdkontakter endast med hjälp av användarnamn och lösenord. Vidare skulle nämnden se över sina rutiner för bevarande av säkerhetskopior av patientuppgifter i e-tjänsten Mina Vårdkontakter (dnr 148-2010). Detta beslut har överklagats den 17 juni 2010 och har i skrivande stund inte avgjorts av Förvaltningsrätten i Stockholm (mål nr 33863-10 enhet 12).

Vidare har Datainspektionen granskat sex privata vårdgivare och då särskilt kontrollerat hur dessa hanterar och skyddar patientuppgifter. Överlag skötte de sig bra. Någon vårdgivare saknade dock loggar, vilket gjorde det omöjligt att se om någon obehörig tagit del av patientuppgifter.

Landstingsrevisorerna

Landstingsrevisorerna har i mars 2010 gjort en uppföljning av tidigare granskning av patientjournalssystemet TakeCare (rapport 21/2009). I rapporten rekommenderades landstingsstyrelsen att säkerställa att Stockholms läns landstings IT-säkerhetsriktlinjer liksom Stockholms läns landstings förvaltningsmodell stöder utvecklingen av en sammanhållen patientjournal. Landstingsstyrelsen bör tydliggöra den övergripande organisationen och ansvarsfördelningen för patientjournalssystemet TakeCare. De sjukvårdsproducenter som använder TakeCare måste säkerställa att patientjournalssystemet TakeCare uppfyller patientdatalagens samtliga krav och Socialstyrelsens föreskrifter, tillse att informationssäkerhetsfrågorna som rör patientjournalssystemet TakeCare ingår i respektive vårdorganisations ledningssystem, inrätta en för deltagande vårdproducenter gemensam funktion med ansvar för att bevaka informationssäkerhetsfrågorna för patientjournalssystemet TakeCare samt dokumentera en rutin för att årligen och oberoende av händelser genomföra säkerhetsgranskningar. Revisorerna överlämnade rapporten till Landstingsstyrelsen och styrelserna för de akutsjukhus som har TakeCare samt SLSO för yttrande senast den 18 juni 2010.

Landstingsstyrelsen har i yttrande instämt i de slutsatser och rekommendationer som beskrivits. Det framfördes bland annat att det är nödvändigt med en samordning mellan vårdgivarna i länet och landstingets olika förvaltningar och bolag. Ett arbete har initierats för att ge stöd till verksamheten, såväl kort- som långsiktigt, i dessa frågor. Sammanfattningsvis såg man att det omfattande arbete som genomförts och genomförs, såväl avseende former för styrning som kring drift- och informationssäkerhet, skapar goda förutsättningar för att TakeCare ska leva upp till de krav som ställs (LS 1003-0328). SLSO har i yttrande bland annat framfört att man delvis har

uppfyllt det som påpekats i revisionsrapporten samt att rapporten inspirerar till fortsatta förbättringar på området (SLSO 10-570).

Synpunkter

Ovanstående ärenden visar på ett flertal brister vad gäller för vårdgivare inom Stockholms läns landsting att efterleva kraven i patientdatalagen. Ärenden visar bland annat att det är svårt för patienter att få gehör för det de har rätt till enligt lagen, som till exempel att få införa spärrar eller få godtagbara logguppgifter. Det är även svårt för patienter att veta vart de ska vända sig med sina frågor och det tar lång tid för vårdgivare att svara patienterna. Det förekommer också att personal obehörigen tar del av patienters journaluppgifter, då man till exempel inte har haft någon aktuell patientrelation med patienten.

Det åligger vårdgivarna att följa de regler som anges i patientdatalagen. Inom Stockholms läns landsting finns ett flertal vårdgivare. Bara inom den allmänt drivna hälso- och sjukvården i landstinget finns det ett antal olika vårdgivare såsom till exempel Södersjukhuset, Danderydssjukhus, Tio Hundra samt Stockholms läns landsting som bland annat består av SLSO och Karolinska Universitetssjukhuset.

En av patientnämndens roller är att fästa länsstyrelsens uppmärksamhet på förhållanden inom landstingets hälso- och sjukvård som inte är förenliga med de mål och krav som gäller för hälso- och sjukvården och som inte rättas till genom andra åtgärder. Patientnämnden vill därför lyfta detta problem för att efterhöra om landstingsstyrelsen skulle kunna se till att påskynda processen för vårdgivare att leva upp till kraven i patientdatalagen. Ett förslag skulle kunna vara att ta fram centrala riktlinjer för landstinget på området. Heltäckande riktlinjer med ett patientperspektiv som inte endast behandlar patientjournalssystemet TakeCare. Sådana riktlinjer skulle bland annat kunna leda till att patientdatalagens krav tillämpas korrekt och enhetligt i hela landstinget, vilket skulle underlätta för patienterna. Att samtliga vårdgivare inom landstinget följer patientdatalagen och respekterar patientens integritet har stor betydelse för patienters förtroende för vården. Om sådana riktlinjer eller motsvarande redan har tagits fram önskar nämnden ta del av dessa.

Eftersom de flesta redovisade ärenden från patientnämnden rör SLSO undrar nämnden vilka åtgärder SLSO kommer att vidta för att leva upp till kraven i patientdatalagen såsom till exempel att i rimlig tid kunna ge godtagbara

ra logglistor till patienterna, i vilka det framgår från vilken vårdenhet och vid vilken tidpunkt någon har tagit del av uppgifterna. Informationen ska även vara utformad på ett sådant sätt att patienten kan göra en bedömning av om åtkomsten har varit befogad eller inte. Vidare ska patienter kunna få begärda spärrar införda inom rimlig tid. SLSO bör även försöka förhindra att personal obehörigen tar del av patientuppgifter.

Förslag till beslut

- att översända nämndens skrivelse till landstingsstyrelsen och styrelsen för SLSO
- att begära skriftlig uppföljning senast 2011-02-28 gällande vilka åtgärder som vidtas
- att översända förvaltningens skrivelse till anmälarna.

Staffan Blom
Förvaltningschef